

אלף בית רש"י – מאחורי הביאור המשולב

מסכת סוכה דף ב עמוד א

רש"י ד"ה סוכה ורבי יהודה מכסיר. בגמרא מפרש פלוגתייהו:

רש"י ד"ה ושאנינה גבוהה עשרה. בגמרא מפרש טעמא:

רש"י ד"ה שלש דפנות. נמי בגמרא יליף להו:

רש"י ד"ה ושחמתה מרובה מלכתה. המועט בטל כרוז והרי הוא כמי שאינו ועל שם הסכך קרויה סוכה:

לשון הזהב של רש"י שמשנתית בכל דיבור ודיבור בשלשה דיבורים הראשונים אומרת דרשני, וכל זה היה יכול לומר באותו הלשון מפרש בגמ' או ליערב וליתני בדיבור אחד כל המשנה מפרש בגמ',

עוד צריכים לדקדק מדוע בדיבור השלישי כותב רש"י "נמי" בגמ' וכו', ולסיום מדוע בדיבור הרביעי פירש רש"י הטעם ולא סתם מפרש בגמ' כבראשונות,

והנראה לדייק דבר דיבור על אופנו:

בדיבור הראשון כתב – בגמרא מפרש פלוגתייהו, וישנם מקומות שרש"י כותב בגמרא מפרש במאי פליגי, ההבדל בין הלשונות פלוגתייהו פירושו מחלוקתם, לשון זה רש"י כותב או במקום שיש יותר משני חולקים, או במקום שיפורש בגמ' אחרת מפשטות לשון המשנה את אופן המחלוקת, וכן אצלנו במשנה שהמחלוקת לכאורה ברורה בלשון המשנה, בא רש"י ומגלה לנו שבגמ' נראה שיש אופנים שהם לא חולקים כפי שנראה בעמוד ב', בדרך נוספת אפשר לומר שרש"י רומז בלשון זה פלוגתייהו – מחלוקתם הידועה העוברת כחוט השני במבוי ובגר חנוכה, וכשרש"י נוקט בלשון בגמרא מפרש במאי פליגי פירושו הגמרא תפרש מה היא סיבת מחלוקתם (ולא מה הוא אופן מחלוקתם).

בדיבור השני כתב – בגמרא מפרש טעמא, כאן רמז רש"י אף שיש ילפוטא בגמרא לגובה עשרה מהארון והכפורת אבל העיקר בפסול זה הוא בגלל טעם וסיבה וכפי שנראה בגמרא שזו דירה סרוחה ואין ראוי לדור בה, ועל פי זה היא פסולה מדאורייתא, (כי אם זה היה בגלל הילפוטא הרי שזה רק אסמכתא וזה לכאורה יכול להיכלל בכלל ששיעורין חציצין ומחיצין הם הלל"מ וכך שיטת רש"י בעירובין ודלא כרמב"ם שסובר שהם דאורייתא).

בדיבור השלישי כתב – נמי בגמרא יליף להו, כאן מגלה לנו רש"י שזה דבר שנלמד מפסוקים ולא בטעמא תליא מילתא, ונקט רש"י בתחילת דבריו – נמי – לרמזו שיש גם ילפוטא לגבי שאינה גבוהה כמו שנכתב לעיל.

בדיבור הרביעי פירש רש"י את הטעם ולא הסתפק לומר שהפירוש בגמרא כי רש"י למד מהתנא שפרט זה צריך לבהרו כבר במשנה עצמה, כי דבר זה שינה התנא מלשון בשלושת הפסולים הראשונים שהסביר את מראה הסוכה באופנים המסוימים, משא"כ הפסול הרביעי לא כתב בלשון ושיש לה קצת סיכוך אלא כתב את התוצאה שחמתה מרובה מצילתה, ועל כן רש"י המשיך בדרך זו להסביר הטעם,

ובכך רמז רש"י גם לעיקר סיבת שם המסכת שהיא לסיבת נושא המסכת "סוכה" והיא היא הסיבה שגם התנא פירש יותר.

רש"י ד"ה אינו לריד. והתם מפרש טעמא:

רש"י הראשון במשנה בדיבור המתחיל הביא את המילים "ור' יהודה מכסיר" ולמעשה אצלנו בגמרא אין טעם לדברי רבי יהודה אלא עיקר טעם הפסול לרבנן, ובכל זאת רש"י ציין על המילים האלו בגמרא מפרש פלוגתייהו,

ולא על המילים פסולה, או יכל לכתוב רק את המילים סוכה שהיא גבוהה, וכן בגמרא תנן התם מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה ימעט רבי יהודה אומר אינו צריך, רש"י מפנה לעירובין

ובזה רמז רש"י שעיקר טעם רבי יהודה מוסבר שם על ידי הצריכותא שהגמרא עושה שם בין עירובין לסוכה, שהגמרא מדברת רק על ענין שלטא ביה עיניה, ורבי יהודה סבר שבכל גובה שלטא בין עיניה וראה ברעק"א שם ועוד.

עמוד ב

רש"י ד"ה ההוא. לאלו בידיעה דיסיבת סוכה קא אמר אללא בידיעות דורות הבאין היקף סוכות ענני כבוד הנעשה לאבות:

רש"י נקט כאן היקף סוכות ענני כבוד, וכן איתא ברש"י עה"ת (ויקרא כג פ מג) כי בסכות הושבתי. ענני כבוד, ולכאורה מדוע רש"י נקט לא כפשוטו סוכות ממש, וכדאיתא בגמרא דף יא ע"ב דתניא (ויקרא כג-מג) כי בסכות הושבתי את בני ישראל ענני כבוד היו דברי ר' אליעזר ר"ע אומר סוכות ממש עשו להם,

ונראה להביא כאן את דברי הרמב"ן עה"ת וזכרון אחד עולה לכאן ולכאן וז"ל – כי בסכות הושבתי את בני ישראל – ענני כבוד, לשון רש"י. והוא הנכון בעיני על דרך הפשט, כי צוה שידעו הדורות את כל מעשי ה' הגדול אשר עשה עמהם להפליא ששכן אותם בענני כבודו כסוכה, כענין שנאמר (ישעיה ד ה ו) וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונגה אש להבה לילה כי על כל כבוד חפה וסוכה תהיה לצל יומם מחרב וגו', ומפני שכבר פירש שענן ה' עליהם יומם ועמוד האש בלילה, אמר סתם כי בסכות הושבתי, שעשיתי להם ענני כבודי סכות להגן עליהם. והנה צוה בתחילת ימות החמה בזכרון יציאת מצרים בחדשו ובמועדו, וצוה בזכרון הנס הקיים הנעשה להם כל ימי עמידתם במדבר בתחלת ימות הגשמים. ועל דעת האומר סכות ממש עשו להם (סוכה יא ב), החלו לעשותן בתחילת החורף מפני הקור כמנהג המחנות, ולכן צוה בהן בזמן הזה. והזכרון, שידעו ויזכרו שהיו במדבר לא באו בבית ועיר מושב לא מצאו ארבעים שנה, והשם היה עמהם לא חסרו דבר, (ויש להעיר בדברי הרמב"ן שבדף יא בדברי ר"ע מפרש סוכות ממש עשו להם מפרש רש"י ד"ה סוכות ממש. מפני החמה בשעת חגיגתן היו עושים סכות):

ואפשר להוסיף ולדייק בדברי רש"י שע"כ בתורה כתב את הביאור ענני כבוד על המילים כי בסכות הושבתי ולכאורה היה צריך לפרש זאת רק על המילה בסוכות, עוד אצלינו בגמרא האריך רשי לומר "היקף" ענני כבוד "הנעשה לאבות", והן הן הדברים שהיו ודיני הסוכה הם גם על הדפנות (אף שנקרא סוכה ע"ש הסכך כדלעיל) ע"כ רש"י דווקא הדגיש את ה"כי הושבתי" דהרי ה"כי" פירושו בגלל, ובוודאי יותר ראוי לעשות זכר לנס שהעשה להם מאשר להוכות שהם עצמם עשו, וכן "הושבתי" מתייחס להקב"ה שהושיב את אבותינו דמה שייך לומר הושבתי על סוכות שהם עשו לבד, וכן ברש"י כאן שנקט בלשון "היקף" "שנעשה" ולא שהם עשו אלא הקב"ה כי זה עיקר הסיבה למצוות סוכה, והמעין בלשון הגמ' בדף יא: במחלוקתם ר"ע אומר סוכות ממש "עשו" להם, וסוכות אלו יכול להיות שהם בלי דפנות כי סוכה עיקר שמה ע"ש הסכך, משא"כ אם הכוונה על ענני כבוד "שנעשה לאבות" שבהם יש גם את ענין "ההיקף" שבדפנות.

עוד אפשר להוסיף בפשט הסוגיה כאן שנקט רש"י דווקא את טעמו של ר"א ענני כבוד דזה מפני ההמשך של שאילת הגמרא ור' זירא א"כ לימא קרא וחופה תהיה לצל יומם ומאי וסוכה תהיה לצל יומם שמעת מינה תרתי וברש"י לימות המשיח. אותם סוכות יהיו לצל לעונג ולמסתור אבל סוכת מצוה אינה לצל: תרתי. דאין שם סוכה אלא העשויה לצל דהיא דימות המשיח משום דעשויה לצל קרויה סוכה: משא"כ על פי ר"ע שישוד מצות סוכה היא ג"כ מפני סוכה שעשויה אבותינו לצל.